

Ondrej Marchevský – Vladislav Suvák – Sandra Zákutná (eds.):
Život s filozofiou: zborník príspevkov k jubileu
profesora Františka Mihinu

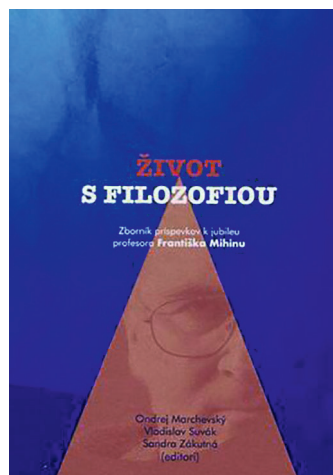
Bratislava: Slovenské filozofické združenie, 2024, 259 s.

Recenzovaná publikácia je, ako napovedá samotný názov, súborom vedeckých príspevkov venovaných k 80. narodeninám profesora Františka Mihinu, ktorý je v súčasnosti emeritným profesorom Inštitútu filozofie a etiky, Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

Z formálneho hľadiska je kompozícia zborníka prehľadná, a preto sa v ňom už na prvý pohľad dobre orientuje: po úvodných *Pozdravoch* oslávencovi nasledujú štyri tematické časti: *Pragmatizmus a C. S. Peirce; Slovenská filozofia; Dejiny myslenia; Etika a antropológia* a piata časť obsahuje záverečnú esej. V závere publikácie sa nachádza prehľad vybraných knižných publikácií Františka Mihinu, čo umožňuje čitateľovi nahliadnuť do jeho tvorby.

Do prvej časti *Pragmatizmus a Charles Sanders Peirce* vstupujeme čítaním príspevku Emila Višňovského „Idiografia americkej filozofie a peirceovské meditácie“. Autor sa venuje dvom hlavným líniam Mihinovej filozofickej práce, ktorými boli dejiny americkej filozofie od jej počiatkov až po súčasnosť a interpretácii diela zakladateľa pragmatizmu, Charlesa S. Peircea. Jeho diela Mihina dlhodobo a podrobne skúmal aj v kontexte širších dejín filozofie. Višňovský k svojmu príspevku prikladá aj „Postskriptum“, kde sa vracia k začiatkom jeho spolupráce s Františkom Mihinom.

Miroslav Marcelli prispel do zborníka textom zameraným na abdukciiu. Štúdia „Zadigova metóda a Keplerove zákony“ rozvíja Peirceovu koncepciu abdukciiu ako samostatného inferenčného postupu, odlišného od indukcie a dedukcie. Autor skúma dve základné podoby, v ktorých sa výsledky abduktívnych inferencií objavujú: určenia príčin a hypotézy zákonov. Marcelli ukazuje,

že práve táto druhá modalita – tvorba hypotéz – je kľúčová pre vedecký pokrok, a ako paradigmatický príklad uvádza Keplerove zákony, ktoré Peirce interpretoval ako výsledok abduktívneho myslenia.

John Ryder, jeden z autorov zo zahraničia, v štúdiu „Toward a Pragmatic Naturalist Understanding of Consciousness“ („K pragmatickému naturalistickému chápaniu vedomia“) predstavuje alternatívu k dominantným analytickým teóriám vedomia v anglofónnom prostredí. Vychádza z rámca pragmatického naturalizmu, ktorý odmieta redukcionistické chápanie vedomia ako čisto mozgového procesu. Autor porovnáva analytické východiská s pragmatickými naturalistickými alternatívami a zdôrazňuje, že vedomie je plne prirodzený jav, no nie nevyhnutne materiálny – nemožno ho zredukovať na stavy či procesy v mozgu. Chápe ho ako vlastnosť skúsenosti v širšom zmysle, zakotvenú v interakcii organizmu s prostredím.

V štúdiu „Dynamický Objekt, Bezprostredný Objekt a umelecké dielo“ Peter Michalovič skúma možnosti aplikácie Peirceovej semiotiky na interpretáciu umeleckého diela. Východiskom je vzťah medzi dvoma kľúčovými pojmami Peirceovej teórie – „Dynamickým Objektom“ a „Bezprostredným Objektom“. Autor ukazuje, že tieto pojmy zohrávajú zásadnú úlohu pri vymedzení konceptu „neobmedzenej semiózy“, ktorý Peirce považoval za základný princíp interpretácie, a sleduje, ako tento koncept rozvinul U. Eco vo svojej teórii, a porovnáva jeho výklad s interpretáciou J. Derridu.

Peter Kyslan uzatvára prvú časť zborníka orientovanú na pragmatizmus a Ch. S. Peircea štúdiou „Kant a Peirce vo filozofovaní profesora Františka Mihinu“. Príspevok analyzuje štúdie Františka Mihinu venované uvažovaniu o prepojení myslenia I. Kanta a Ch. S. Peircea. Predstavuje Mihinovo čítanie Peircea „s Kantom“, ukazuje ich ideové spojenia a poukazuje na Mihinovo čítanie Kanta a Peircea, žijúcich v odlišných svetoch, ktoré ale môžu mať niečo spoločné.

Druhý tematický blok je venovaný *slovenskej filozofii*. Blok otvára príspevok Františka Novosáda „O archeológii slovenského marxizmu“, v ktorom autor venuje svoju pozornosť „školskému marxizmu“, teda tomu, ako sa vyučoval v domácom prostredí na filozofických fakultách, predovšetkým v rokoch 1949 – 1989. Tento historický fenomén je problémom, ktorý ovplyvnil filozofovanie vo svojej dobe a zanechal stopy až do súčasnosti.

Ondrej Marchevský v príspevku „My a naše filozofické pokolenie“ sleduje interakčné väzby medzi filozofickými prostrediami (katedry, ústavy, časopisy), filozofmi, učiteľmi filozofie a ich žiakmi, čo podľa autora predstavuje možný kľúč k pochopeniu našej filozofickej identity. Text predstavuje pokus

o novú optiku čítania dejín filozofie 20. storočia, a to uvažovaním prostredníctvom pojmu „filozofické pokolenia“, no zároveň si uvedomuje možné nedostatky takéhoto prístupu.

Tretiu časť *Dejiny myslenia* otvára príspevok Vladislava Suváka „Antisthenove logické tézy v kontexte Stilpónovej dialektiky“. Antisthenove zlomky sú považované za všeobecné logické tézy, autor však ukazuje, že Antisthenés nemusel svojim tézám prisudzovať všeobecný charakter – skôr ich formuloval ako reakciu na Platónovu teóriu ideí. Rozdiel medzi Aristotelovou výrokovou logikou a Antisthenovými dialektickými postupmi sa stáva zreteľnejším pri analýze Stilpónových zlomkov, ktoré sa na prvý pohľad javia ako „logické“, no ich skutočný zmysel je etický. Suvákova analýza odhaľuje, že logické fragmenty týchto mysliteľov nemožno chápať izolovane, ale v kontexte ich prakticko-etického zámeru.

Článok Rudolfa Dupkalu „Metamorfózy pozitivizmu v interpretácii Františka Mihinu“ sa zameriava na Mihinovu dlhodobú prácu s témou moderného pozitivizmu. Autor zdôrazňuje, že Mihina neinterpretuje pozitivizmus izolovane, ale začleňuje svoje kritické prehodnotenie do širšieho kontextu vývoja filozofie 19. a 20. storočia. Osobitnú pozornosť venuje aj tomu, ako Mihina hodnotí vplyv európskeho pozitivizmu na slovenské prostredie. Text poukazuje na Mihinovu schopnosť spájať historickú erudíciu s metodologickou reflexiou, čo robí jeho interpretácie dôležitým príspevkom k dejinám filozofie na Slovensku.

Sandra Zákutná sa v štúdiu „Kant a kozmopolitizmus“ sústreďuje na Kantovu koncepciu svetoobčianstva a jej miesto v súčasných diskusiách o kozmopolitizme. Autorka ukazuje, že Kantov projekt „večného mieru“ nemožno chápať len ako utopickú ideu, ale ako normatívny rámec, ktorý ovplyvnil moderné politické teórie. Skúma Kantove politické návrhy a zdôrazňuje, že hoci idea univerzálneho mieru zostáva nedosiahnuteľná, jej realizácia je podmienená individuálnou zodpovednosťou – mier sa začína u jednotlivca. Autorka sa tiež venuje aktuálnym otázkam globálnej etiky a politickej filozofie a poukazuje na trvalú relevanciu Kantovho myslenia pre dnešné kozmopolitické koncepcie.

Martin Muránsky sa v štúdiu „Kolektívna sebadeštrukcia v maxime života vo vlastnom záujme (K Tugendhatovej kritike kontraktualizmu)“ zameriava na napätie medzi individuálnou a kolektívnou racionalitou v súčasnom myslení. Autor analyzuje Tugendhatovu kritiku kontraktualizmu, ktorá ukazuje individualistickú pozíciu ako nedostatočnú pre udržanie spoločenských väzieb a normatívneho poriadku. Muránsky ukazuje, že problém má nielen teoretický, ale aj praktický rozmer – dotýka sa základov etiky, politiky a koncepcie spoločenského spoluzitia.

Otázky etiky a antropológie otvárajú autori v štvrtej rovnomennej časti zborníka. Vasil Gluchman v príspevku „Akademická etika ako etika práce a etika vzťahov“ tematizuje etický rozmer akademického prostredia, ktorý sa pretavuje do osobných aj profesionálnych vzťahov. Autor mapuje podoby academickej etiky, rozlišuje jej širšie a užšie chápanie a uvažuje o hodnotách, ktoré tvoria jadro academickej etiky. Ukazuje, že tieto princípy sú základom nielen pre profesionálne správanie, ale aj pre kvalitu akademického života. Akademická etika by mala byť praktickou a aktívnou súčasťou akademických inštitúcií.

Andrzej Lipczyński, druhý zo zahraničných prispievateľov do zborníka, vo svojom texte „Antropologia chrześcijańska. Refleksje“ („Kresťanská antropológia. Reflexie“) uvažuje o jedinečnosti človeka a jeho identite ako fundamentálnom aspekte existencie. Autor sa zameriava na filozofickú antropológiu z kresťanskej perspektívy. Štúdiá prepája filozofiu, teológiu a psychológiu, čo ju robí originálnym interdisciplinárnym príspevkom.

Posledným príspevkom tejto časti je text Lukáša Arthura Švihuru s názvom „Filozofia v some“, kde uvažuje o spôsobe, ako začleniť filozofiu do každodennej praxe. Hlbšie poznanie seba i externých situácií, s ktorými sa stretávame je možné podľa autora realizovať cez somatické sebaopoznávanie, pričom ako príklad uvádza jogu. Prepojenie filozofie a *somy* môže prispieť k väčšej slobode a autonómii subjektov v kontexte sociálnych a mocenských vzťahov. Text dopĺňa úvahami o pedagogických prístupoch, ktoré vychádzajú zo somatickej skúsenosti. Príspevok tak predstavuje myšlienku prepojenia filozofie s telesnou praxou.

Pavol Sucharek v záverečnej eseji „Prečo svet potrebuje šašov. Paradoxy blázna“ prináša reflexiu figúry šaša ako archetypu, ktorý sa objavuje naprieč kultúrami a dejinami. Autor vychádza z motívu „blázna“ spojeného s otvorenosťou, iróniou a schopnosťou demaskovať ilúzie. Esej poukazuje na paradoxnú rolu šaša: súčasne hovorí pravdu a je aj provokatér, stojí „mimo“ spoločenských konvencií, čím si zachováva neustrannosť a slobodu hovoriť to, čo iní nesmú. Šašo je stále aktuálny: pripomína hranice našich istôt, odhaľuje skryté rozpory a otvára priestor pre tvorivú imagináciu.

Na záver dodávame, že publikácia *Život s filozofiou: Zborník príspevkov k jubileu profesora Františka Mihinu* je premysleným a inšpiratívnym knižným portrétom oslávenca. Je zároveň osobným aj vedeckým dielom. Ponúka témy z dejín filozofie, semiotiky, pragmatizmu i metodológie vedy. Súbor príspevkov je na jednej strane oslavou jubilanta, na druhej strane zrkadlom tém, ktoré sám František Mihina dlhodobo rozvíjal. Dielo je odrazom záujmu o aktuálne

a najmä praktické otázky a problémy vo filozofii, čo sa prirodzene spája s filozofiou pragmatizmu, ktorej sa profesor Mihina výskumne venoval, a ktorá je spätá s praktickým životom. Z tejto perspektívy je možné povedať, že filozofia tu má byť pre náš život, a život profesora Mihinu – ako možno vidieť (nielen) na základe bibliografie jeho tvorby – je naozaj *životom (s) filozofiou*.

Monika Homulková

Monika Homulková
Prešovská univerzita v Prešove
Filozofická fakulta
Inštitút filozofie a etiky
Ul. 17. novembra 1
080 01 Prešov
Slovenská republika
e-mail: monika.homulkova@smail.unipo.sk
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-1100-2113>